

Prof. dr hab. Joanna Goszczyńska
Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej
Uniwersytet Warszawski

Recenzja dorobku naukowego oraz rozprawy habilitacyjnej dr Aleksandry Pająk (*W objęciach Klio. Literackie reprezentacje wieku XIX we współczesnej prozie czeskiej*)

Doktor Aleksandra Pająk ukończyła studia polonistyczno-slawistyczne na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Opolskiego, w Instytucie Filologii Polskiej, w 1999 roku. Tam również uzyskała w roku 2003 stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa na podstawie rozprawy pt. *Jaroslav Durych a spór o sens czeskich dziejów* napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Jacka Balucha. Recenzentami rozprawy byli: prof. dr hab. Józef Zarek i prof. dr hab. Władysław Hendzel.

Praca, jak pisze Habilitantka, stanowiła podstawę dla monografii o tym samym tytule, opublikowanej w roku 2006 (IFS UAM, Wydawnictwo Pro, Opole 2006, ss.138).

W latach 2003-2006 doktor Aleksandra Pająk zatrudniona była jako lektor języka polskiego w Uniwersytecie Karola w Pradze a od roku 2006 do chwili obecnej w Uniwersytecie Opolskim (na etacie adiunkta). Równolegle w latach 2004-2007 pracowała na etacie wykładowcy w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Nysie, w Instytucie Neofilologii a następnie w latach 2010-2012 na stanowisku adiunkta na Uniwersytecie w Pardubicach.

Ocena pracy wskazanej jako osiągnięcie naukowe stanowiące podstawę do przeprowadzenia procedury habilitacyjnej

Wskazany przez Habilitantkę osiągnięciem naukowym jest publikacja książkowa pt. *W objęciach Klio. Literackie reprezentacje wieku XIX we współczesnej prozie czeskiej*, Opole 2017, ss. 311. Celem pracy, jaki określa Habilitantka w krótkim *Wprowadzeniu*, jest pokazanie

przemian, jakim ulegała proza czeska, powstająca w latach 1983-2011, która „przeszłość czyni polem eksperymentów literackich”. Autorka przyjmuje porządek chronologiczny (rozumiany jako chronologia wydarzeń historycznych a nie kolejność ukazywania się utworów) i umieszcza w centrum swoich zainteresowań powieści kilku autorów: Ladislava Fuksa, Jana Žáčka, Vladimíra Křemery, Vladimíra Macury, Václava Vokolka, Miloša Urbana i Františka Novotného.

Już pierwszy rozdział książki, o charakterze wprowadzającym, zatytułowany *Dziedzictwo długiego wieku XIX* pokazuje, że dr Aleksandra Pająk porusza się swobodnie w obszarze dziewiętnastowiecznej czeskiej kultury, dając zarazem świadectwo dużej erudycji i dobrego rozeznania w najnowszych trendach metodologicznych. Przy czym nie przyjmuje ich bezkrytycznie, ale z właściwym dystansem badacza potrafiącego wyłuskać adekwatne do badanego materiału podejścia. Szukając przyczyn literackich powrotów czeskich autorów do XIX wieku, stara się je wskazać odwołując się do prac zarówno „klasyków” europejskich, jak Pierre Nora, Heiden White, Paul Ricoeur, Frank Ankersmit jak i czeskich badaczy, między innymi Miroslav Hroch, Jiří Rak czy Petr Bílek. Sporo miejsca poświęca też na uzasadnienie stosowania terminu „reprezentacja”, przywołując elementy odnoszącego się do tego pojęcia światowego dyskursu.

Muszę przyznać, że kolejny rozdział (w sumie na książkę składa się ich siedem oraz spinająca je klamra – wspomniane Wprowadzenie i Zakończenie) zatytułowany *Nostalgiczny obraz schyłku XIX wieku - Vévodkyně a kuchařka Ladislava Fuksa* budzi mieszane uczucia. Brak w nim wyrazistej osi kompozycyjnej, zapowiadany w tytule nostalgiczny obraz schyłku XIX wieku ukrywa się bardziej gdzieś w szczelinach tekstu niż w samej jego warstwie narracyjnej. Przesłania go obraz głównej bohaterki przez pryzmat którego miała być w założeniu ukazana odchodząca epoka. To rozdział o dużym potencjale nie do końca dobrze wykorzystanym. Może powinien po prostu być inaczej nazwany?

Odniesieniem historycznym dla rozdziału trzeciego pod tytułem *Rok 1866 po raz pierwszy - Nesklopím oči svých Jana Žáčka* jest wojna prusko-austriacka. Autorka w bardzo poprawny sposób analizuje jedną z powieści mało znanego pisarza, uwzględniając szerszy kontekst jego twórczości, w którym ważne miejsce zajmuje jego quasi-biografia (jak ją określa Habilitantka) *Klíče*. A zatem: mamy w tym rozdziale refleksję typologiczną, przy czym Autorka wykazuje pewną wstrzemięźliwość w nazwaniu powieści Žáčka powieścią biograficzną, skłaniając się raczej do zaliczenia jej do *political story*, refleksję narratologiczną, w której zwraca uwagę na stosowane techniki narracyjne, między inne technikę fokalizacji a także refleksję hermeneutyczną, wskazującą na możliwości interpretacji utworu.

Do tego samego momentu historii odnoszą się utwory Vladimíra Körnera, analizie których poświęca Habilitantka kolejny (czwarty) rozdział zatytułowany *Wojna prusko-austriacka 1866 oczyma Vladimíra Körnera*. W tym obszernym rozdziale, podzielonym na cztery podrozdziały, kreśli Autorka sposoby reprezentacji wojny w cyklu *Post bellum 1866*, noweli *Život za podpis* i mini-powieści *Oklamany / Der Betrogene*. Kluczem do analizy wojennych obrazów czyni sylwetki bohaterów, uznając ich za typ outsiderów, mierzących się z wojenną traumą. Sporo miejsca poświęca też wnikliwej analizie kompozycji omawianych utworów wskazując na jej rolę w odbiorze dzieł. W rozdziale tym nie brakuje odwołań do różnych kontekstów literackich i kulturowych, co potwierdza solidne przygotowanie Habilitantki do podjętego zadania. W uwagach na temat tendencji we współczesnej historiografii łączącej doświadczenie wieku XIX z wiekiem XX zabrakło mi trochę przywołania esejów Jana Patočki.

Szczególne miejsce w książce zajmuje rozdział piąty (*Projekt /nie tylko/ literacki – Vladimír Macura i jego opowieści*), nie tylko z uwagi na to, że jest rozdziałem najobszerniejszym, liczącym ok. 100 stron i mógłby stanowić osobną całość, ale też ze względu na to – co podkreśla od razu na wstępie Autorka – że Vladimír Macura jest zarówno beletrystą, jak i badaczem literatury dziewiętnastowiecznej. Fakt ten określa jego strategię pisarską, którą sam definiuje – co kilkakrotnie przywołuje Habilitantka – jako pisanie „w lukach pomiędzy dostępnymi dokumentami historycznymi”. Omawiając pisarstwo Macury a właściwie dokładniej jego tetralogię zatytułowaną *Ten, který bude*, dr Aleksandra Pająk zastrzega się wprawdzie, że nie będzie konsekwentnie zderzać dwóch nurtów jego twórczości, robi to jednak od czasu do czasu, z korzyścią dla własnych rozpoznań. W swoich wstępnych uwagach stara się osadzić pisarstwo Macury w dyskursach metodologicznych, odnoszących się do komplementarnych przedstawień przeszłości. Ostatecznie wpisuje cykl badanych utworów w paradygmat postmodernistyczny, co stara się w trakcie dalszego wywodu uzasadniać. Ten obszerny rozdział podzielony jest wprawdzie na podrozdziały odnoszące się do poszczególnych utworów, jednakże Autorka stara się uwzględnić pewną spójność omawianej tetralogii. Wskazuje na spoistość cyklu, antycypacje wydarzeń czy też powtarzalność bohaterów. Stara się też znaleźć odpowiednie klucze interpretacyjne do każdego z osobna, przez co udaje się w dużym stopniu uniknąć pułapki monotonii oglądu. Podrozdziałowi podsumowującemu cały rozdział patronuje między innymi White, Ricoeur, Ankersmit, Domańska, co jest niewątpliwie właściwym wyborem. Jeśli miałabym sformułować jakieś zastrzeżenia, to może byłaby to zbyt skłonność Habilitantki do stosowania tzw. protez czy podpórek, które na pewnym etapie dojrzałości badacza, a takim niewątpliwie Habilitantka w świetle swoich prac się jawi, nie są

w takim stopniu konieczne. Zwłaszcza, że nie zawsze są funkcjonalne i czasami mają charakter jednak tylko ozdobników. Sądzę też, co się z powyższym wiąże, że nie jest konieczne wyjaśnianie terminów, takich jak na przykład „mikrohistoria”, które w obecnym dyskursie są już mocno zakorzenione.

W rozdziale szóstym zatytułowanym *Wizja końca pewnego świata – Cesta do pekel Václava Vokolka* kluczem do interpretacji staje się „nieco zmodyfikowana”- jak pisze Habilitantka - teoria Lubomíra Doležela światów możliwych i niemożliwych. To dobry klucz a także potwierdzenie dobrego rozeznania Autorki w czeskiej literaturze przedmiotu. W rozdziale tym mamy też potwierdzenie, że Habilitantka potrafi dokonywać wnikliwych interpretacji tekstów, jak również potwierdzenie Jej upodobania do wyszukiwania dominant kompozycyjnych (w tym wypadku jest nią system odniesień malarskich, nie po raz pierwszy zresztą) i podporządkowywania im całości wywodu. Muszę jednak odnotować, że nie zawsze wyraźnie rysuje się granica pomiędzy przywoływaną interpretacją (na przykład Gilka na s. 255/256) a własną refleksją/komentarzem/odczytaniem.

Ostatni rozdział, siódmy, pt. *Deheroizacja Boženy Němcovej – Poslední tečka za Rukopisy Miloša Urbana i Prsten od vévodkyně Františka Novotného* od razu na wstępie przynosi piętrowe nagromadzenie wspomnianych „podpórek”, których połowę można by wyeliminować bez szkody dla wywodu. I jeszcze druga drobna uwaga w trybie „zastrzeżeń”: razi mnie użycie formy nazwiska Susanny Roth jako Rothová. A skoro już rozpoczęłam od drobnych uwag krytycznych to dodam jeszcze, że za niepotrzebny ozdobnik, czy też epatowanie terminologią uważam stwierdzenie, że „Němcová ‘wiedziała’ o **feministycznym** (podkr. JG) podłożu przedsięwzięcia” (s.264). Dlaczego feministycznym? Jakie uzasadnienie dla użycia takiego określenia? To oczywiście drobiazg, ale nie chciałabym, aby moje już wcześniej sformułowane zastrzeżenia pozostały gołosłowne.

Omawiając dwa ostatnie utwory Habilitantka wpisuje je w deheroizujący nurt dyskursu o Němcovej, wyróżniony przez Danielę Hodrovą. Traktuje te utwory łącznie, wskazując wspólne punkty, co jest ciekawym podejściem interpretacyjnym, wnoszącym kolejne urozmaicenie i świadczącym o inwencji interpretatorskiej Habilitantki. Zakończenie rozdziału przynosi interesujące rozważania na temat możliwości rewitalizacji gatunku, jakim jest powieść historyczna.

W zamykającym monografię zakończeniu (*Zakończenie – nowe drogi*) Autorka – ponownie odwołując się do klasyków dyskursu „historiograficzno-filozoficznego” - wskazuje możliwości, jakie otwierają się przed współczesną literaturą, nie tylko czeską, powracającą do

przeszłości. Ponadto słusznie zauważa, że niezależnie od zróżnicowanych poetyk, choć jest ona, jak pisze „zakotwiczona w przeszłości, dostrzega problemy terażniejszości” (s.281).

Podjęta przez dr Aleksandrę Pająk problematyka nie stanowi całkowitego novum. Była częściowo opracowywana w sporej ilości artykułów, głównie autorów czeskich, które zresztą są przez Habilitantkę przywoływane i komentowane. Nie znalazła jednak do tej pory bardziej całościowego ujęcia, jakie przyświecało Autorce omawianej monografii. Pomimo iż zastrzegła się ona, że jej wybory były konsekwencją subiektywnej selekcji, otrzymujemy szeroki obraz nawiązań czeskiej współczesnej literatury do wieku XIX- ego, kreślony przy zastosowaniu nowoczesnych metodologii, świadczący o bardzo dobrej znajomości czeskiej literatury przedmiotu, a także polskiej naukowej refleksji bohemistycznej, związanej z poruszonymi problemami.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Dorobek Habilitantki mieszczący się w obszarze „pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych” jest obszerny i zróżnicowany (otrzymaliśmy go do oceny w całości) aczkolwiek trzeba przyznać, że wachlarz łam, na których jest publikowany nie jest zbyt szeroki. Składa się nań 8 artykułów opublikowanych w czasopismach naukowych znajdujących się w bazie WoS lub ERIH (w „Slavii” i „Bohemistycie”), 7 artykułów w pozostałych czasopismach („Studia Slavica” i „Slavica Wratislaviensia”), 25 rozdziałów w tomach zbiorowych (wydawanych w Polsce i w Czechach) oraz 13 recenzji. Ponadto wspomniana monografia poświęcona Durychowi, będąca pokłosiem rozprawy doktorskiej.

Początki zainteresowania Habilitantki literaturą czeską znajdują odzwierciedlenie w kilku artykułach (konkretnie pięciu) koncentrujących się na twórczości Jana Zahradnička. Od debiutanckiego tekstu *Zahradniček a Polsko*, opublikowanego w czasopiśmie „Česká literatura” w 2000 roku, po nawiązujący do niego i wykorzystujący jego wątki artykuł *Polskie poszukiwania i inspiracje Jana Zahradnička*, opublikowany w tomie zbiorowym w Pradze w 2014 roku. Kolejną parę artykułów stanowią teksty przynoszące bardziej szczegółową analizę poezji czeskiego twórcy. Mamy w nich, a zwłaszcza w artykule w polskiej wersji językowej *Poezja więzienna Jana Zahradnička (Dům strach i Čtyři léta)*, wnikliwe interpretacje dowodzące przekraczania przez poetę horyzontu doświadczeń osobistych. Artykuł w wersji językowej czeskiej (*Dům v díle Jana Zahradnička...*) można uznać za skróconą wersję

poprzedniego tekstu, koncentrującą się na jednym tomiku. W ostatnim z pięciu wspomnianych artykułów, wartościowym poznawczo, Habilitantka rozszerza horyzont swojego oglądu, zestawiając poezję Zahradnička z poezją Ivana Slavíka i umieszczając ją w kontekście dokonań poetyckich Paula Claudela.

Wszystkie wspomniane teksty napisane są sprawnie, w interesujący sposób przybliżają anonsowaną problematykę, starają się uwzględnić szerszy kontekst zarówno literacki, czasami też biograficzny, jak i społeczno-polityczny.

Po okresie zainteresowania poezją Zahradnička następuje dłużej trwający etap pewnego rodzaju wręcz fascynacji twórczością Jaroslava Durycha, w szerszym kontekście słynnego sporu o sens czeskich dziejów. Już w pierwszym z tekstów poświęconych Durychowi, z roku 2004 (*Jaroslav Durych – publicysta niepokorny*) prezentuje Habilitantka jego działalność publicystyczną starając się ją wpisać w kontekst nie tylko polemik o sens czeskiej historii, ale także aktywności publicystycznej. Bardziej szczegółową analizę poglądów pisarza a zwłaszcza jego ocenę epoki baroku i bitwy na Białej Górze przynosi kolejny tekst *Jaroslav Durych w sporze o sens czeskich dziejów* z roku 2006. Do poruszanych wcześniej wątków powraca Habilitantka w następnym artykule zatytułowanym *Problematyka tożsamości w publicystyce Jaroslava Durycha w kontekście sporu o sens czeskich dziejów* z roku 2007, „doświetlając” sylwetkę pisarza - ortodoksyjnego katolika, pogłębiając własne komentarze i uzupełniając wywód o nowe rozpoznania (między innymi ocenę kultu św. Wojciecha). Z powyższymi artykułami korespondują dwa kolejne, będące dwoma głosami wpisującymi się w słynny spór: *Rudolfa Voříška mało znany głos w sporze o sens czeskich dziejów (w kontekście publicystyki Jaroslava Durycha)* z roku 2008 oraz *Głos Miloša Martena w sporze o sens czeskich dziejów* z roku 2009. Obydwa interesujące, wartościowe, przynoszące rozszerzenie perspektywy i wskazanie punktów wspólnych w myśli prezentowanych twórców.

Obraz Durycha publicysty i myśliciela dopełniają trzy teksty odnoszące się do literackich dokonań pisarza. Króciutki tekst, który trudno nawet nazwać artykułem, ale sądzić można, że takie były wymogi redaktorów tomu (*Durychovy hry s prostorem*) analizujący rolę przestrzeni w powieści historycznej *Masopust*, nieco dłuższy, będący - jak podaje Habilitantka w przypisie – preredagowanym wariantem rozdziału poświęconej Durychowi monografii (*Historia sacra v románu Služebníci neužiteční Jaroslava Durycha*) oraz zdecydowanie najciekawszy, prezentujący w ujęciu komparatystycznym powieść Durycha *Boží duha* i powieść Vladimíra Körnera *Adelheid*. Habilitantka prezentuje się w nim jako dojrzała badaczka, dokonująca wnikliwych interpretacji i sprawnie snująca wywód, w którym za punkt

wyjścia do rozważań przyjmuje opozycję obcości/swojskości (w mniejszym stopniu narzucającą się opozycję czeskości/niemieckości).

Należy przypomnieć, że zwieńczeniem fascynacji publicystyką Durycha oraz innych uczestników jednego z ważniejszych w czeskiej kulturze sporów była monografia *Jaroslav Durych oraz spór o sens czeskich dziejów*, 2006, przygotowana na podstawie pracy doktorskiej Habilitantki.

Kolejne cztery artykuły poświęca Autorka pisarzowi nieco zapoznanemu, jakim jest Jan Žáček, wpisującemu się również, podobnie jak Durych, w nurt tzw. „literatury katolickiej”. W obszernym tekście zatytułowanym *Reflexe české minulosti v historické proze 2. poloviny 20. století (na příkladu vybraných děl Jana Žáčka)* koncentruje się na trzech prozach historycznych, które dosyć szczegółowo omawia. Tekst bogaty pod względem informacyjnym jest trochę zbyt mało sproblematyzowany, miejscami poziom opisowy przesłania poziom interpretacji. Omówienie kolejnej powieści Žáčka przynosi artykuł *Polskie echa w powieści Jana Žáčka Nesklopím očí svých* prezentujący sylwetki i poglądy czeskich polonofilów – również bogaty pod względem faktograficznym, odwołujący się do rozpoznac czeskich badaczy, zwłaszcza Krystyny Kardyni-Pelikánovej. Dwa późniejsze artykuły, opublikowane w roku 2014 (*Tematyka hagiograficzna w czeskiej prozie historycznej (po przełomie roku 1989)* i *Proměny v tvorbě Jana Žáčka po roce 1989*) zasługują na wyróżnienie z dwóch powodów: po pierwsze postawiony w nich zostaje wyraźnie problem przeszłości jako klucza do zrozumienia terażniejszości i po drugie widać krystalizujące się już zainteresowanie Habilitantki sposobami reprezentacji XIX wieku w literaturze współczesnej oraz adekwatnymi do ich badania metodologiami.

W tym kierunku zmierzają też interpretacje twórczości innych autorów, Vladimíra Macury, Ladislava Fuksa, Václava Vokolka, Vladimíra Körnera, Františka Novotného, którym potem poświęciła Habilitantka samodzielne rozdziały w swojej monografii. Najwięcej tropów prowadzi w kierunku Vladimíra Macury. Od artykułu *Gry z historiá w prozie Vladimíra Macury*, syntetycznie prezentującego tetralogię *Ten, který bude*, wypunktowującego wątki, które rozwinięte zostaną w monografii, poprzez tekst koncentrujący się na jednej z powieści cyklu (*Josef Václav Frič i starcie pokoleń w powieści Komendant Vladimíra Macury*), przynoszący nie tylko ciekawe rozpoznania ale potwierdzający dużą erudycję Autorki w obszarze szeroko rozumianej czeskiej kultury, po artykuł *O granicach historycznych reprezentacji wieku XIX w czeskiej prozie współczesnej*, będący swego rodzaju monografią *in nuce*. Jest to tekst zdecydowanie spośród powyższych najlepszy, najdojrzalszy, o przejrzystym, uporządkowanym wywodzie, wyrazistej metodologii a także, co ważne, bardzo poprawny w

warstwie językowo-stylistycznej. Bohaterami artykułu są niemal wszyscy autorzy, którzy znajdują się na kartach monografii. Każdemu z nich poświęciła też Habilitantka w ostatnich latach poprzedzających publikację monografii osobne teksty, korespondujące z zawartymi w niej interpretacjami.

W dwóch artykułach omawia powieść Novotnego: *Zderzenie codzienności XIX–XXI wieku w powieści Prsten od vévodkyně Františka Novotného*, 2014 i *Božena Němcová i „dzieje” jej zmysłowego wizerunku*, przy czym w pierwszym przyjmuje Habilitantka za punkt wyjścia kategorię codzienności a w drugim dokonuje oglądu tekstu przez pryzmat portretu (dosłownie i w przenośni) Bożeny Němcovej. Obydwa teksty przynoszą nieco może zbyt rozbudowaną płaszczyznę opisu, ale z drugiej strony przez fakt ten stanowią dobre wprowadzenie do odpowiedniego rozdziału w monografii. Zabrakło mi nieco rozszerzenia diapazonu literatury przedmiotu, dziwi zwłaszcza brak monografii pod red. G. Borkowskiej i A. Mazur, *Codziennosc w literaturze XIX (i XX) wieku* z roku 2007. W kolejnym artykule poświęconym powieści Václava Vokolka (*Cesta do pekla Václava Vokolka – groteskowa opowieść o końcu pewnego świata*) sygnalizuje Autorka niemal wszystkie problemy, które znajdują potem omówienie w monografii, co nie znaczy, że mamy do czynienia z tym samym tekstem. Podobnie jak w przypadku artykułu *Obraz schyłku epoki w powieści Ladislava Fuksa Vévodkyně a kucharka*, gdzie pomimo podobnie brzmiących tytułów (artykułu i rozdziału w książce) otrzymujemy teksty wykorzystujące wprawdzie podobne fakty i motywy, ale przyjmujące inne perspektywy (w artykule mamy spojrzenie przez pryzmat „starości”, schyłkowości epoki). Ostatnim pisarzem „z monografii”, którym zajęła się Habilitantka w osobnym artykule jest Vladimír Körner. Dr Aleksandra Pająk omawia w nim fragment twórczości pisarza, cykl *Post bellum 1866 (Válka roku 1866 pohledem Vladimíra Körnera. Poznámky na okraj cyklu Post bellum 1866)*. Tekst przynosi zwartą interpretację cyklu, podbudowaną między innymi autokomentarzami pisarza. Jeszcze raz chciałabym podkreślić, że wszystkie powyższe artykuły są integralnymi tekstami a nie wycinkami monografii i potwierdzają umiejętność Habilitantki syntetyzowania i oglądu interpretowanych tekstów z różnych perspektyw.

Tak jak wspomniałam na początku, dorobek Habilitantki jest rozległy i zróżnicowany. Znalazły się w nim zarówno teksty - jak sama pisze - popularyzujące za granicą polską poezję (drukowane na łamach „Slavii”: *Motyw czasu w poezji Mieczysława Jastruna* oraz *Elementy skamandryckie w poezji Jerzego Lieberta*), jak i niewielkich rozmiarów artykuły poświęcone czeskim poetom, takim jak Ivan Slavík czy Ivan Diviš („*Ja*” v denících Arnošta Jenče Ivana Slavíka i *Emigracyjna perspektywa w twórczości Ivana Divíša*), pokazujące, że Habilitantka

jest również wnikliwą interpretatorką poezji. Wachlarz jej „poetyckich” peregrynacji dopełnia analiza niepublikowanego rękopisu niedokończonego poematu pisarza i dysydenta Jaromíra Šavrdy *Růženec otce Popieluszka Jaromíra Šavrdy a polski kult maryjny*, pod kątem dialogu kultur.

Niektóre artykuły z dorobku Habilitantki są odpowiedzią na aktualne „zapotrzebowanie” naukowe związane z uroczystościami jubileuszowymi (jak na przykład *Marian Szykowski a początki praskiej polonistyki*, 2005, czy też związany z dwusetną rocznicą urodzin Máchy artykuł *Karel Hynek Mácha a historia*), bądź z konferencjami, co nie umniejsza ich znaczenia a wprost przeciwnie, w niektórych wypadkach świadczy o szerokim wachlarzu Jej zainteresowań. Spośród tego dosyć szerokiego diapazonu tekstów na wyróżnienie zasługuje artykuł podejmujący problematykę stereotypów „*Czesi są narodem katolickim*” – próba *przewycięzenia stereotypu*, wpisujący się w szersze zainteresowania Habilitantki historią i kwestiami szeroko rozumianej religijności. Zwraca też uwagę artykuł *Dějiny a (post)paměť v dilech českých autorek*, zapowiadający próbę komparatystycznego ujęcia trzech powieści (Radky Denemarkovej *Peníze od Hitlera. Letní mozaika*, Kateřiny Tučkovéj *Vyhnaní Gerty Schnirch* i Jakuby Katalpy *Němci. Geografie ztráty*), które tematyzują traumatyczny wycinek czeskiej historii, jakim było tzw. *odsun* Niemców po II wojnie światowej. Wybór tematu nie wydaje się przypadkowy, Autorka nawiązuje do swoich wcześniejszych zainteresowań. Muszę jednak przyznać, że artykuł nieco rozczarowuje. Tekst jest ciekawy, zwłaszcza atrakcyjny może być dla polskiego czytelnika, wykazującego ostatnimi laty bardzo duże zainteresowanie współczesną literaturą czeską, aczkolwiek przynosi raczej omówienie niż interpretację trzech wspomnianych w tytule powieści. Autorka nie wykorzystwała w pełni ram metodologicznych, w które został wpisany, nie pokusiła się też o ujęcie komparatystyczne. Niemniej uznać należy, że esej ten wzbogaca dorobek Habilitantki o nowe wymiary.

Reasumując należy stwierdzić, że dorobek dr Aleksandry Pająk, stanowiący uzupełnienie publikacji habilitacyjnej spełnia z naddatkiem kryteria potrzebnego minimum. Poza omówionymi artykułami (w sumie 40, w tym jeden współautorski, z czego 39 po doktoracie) wchodzi w jego skład poświęcona Durychovi monografia i 13 recenzji opublikowanych w polskich i czeskich czasopismach (z czego 12 po doktoracie). Habilitantka jest ponadto współredaktorką dwóch tomów pokonferencyjnych, jednego wydanego w Pradze, drugiego w Opolu. Znaczną część artykułów stanowią teksty w języku czeskim, co nie jest bez znaczenia, ponieważ Autorka wpisuje się tym samym w czeski obieg naukowy i staje się rozpoznawalna w szerszym kręgu badawczym. Całość dorobku ujawnia wyraźnie rysujące się dojrzewanie Autorki jako samodzielnej badaczki, widać też jak doskonalili ona swój warsztat

badawczy i styl. Nie ulega też wątpliwości, że podejmuje ważną problematykę i uruchamia wiele istotnych kontekstów.

xxx

Dr Aleksandra Pająk należy do cenionych dydaktyków z dużym doświadczeniem uzyskanym podczas pracy w czterech ośrodkach akademickich, dwóch w Polsce oraz dwóch w Republice Czeskiej. Zaświadczają to wysokie oceny jakie otrzymuje w ankietach studenckich a także w opiniach przełożonych. W roku 2017 otrzymała też za pracę dydaktyczno-organizacyjną Nagrodę Rektora Uniwersytetu Opolskiego. W dydaktyce Habilitantki ważne miejsce zajmują zajęcia z historii literatury i kultury czeskiej oraz praktyczna nauka języka czeskiego. Prowadzi też i recenzuje prace dyplomowe. Wypromowała 4 magistrów, ponad 20 licencjatów, była recenzentką ponad 40 prac magisterskich i licencjackich. Aktualnie jest też promotorem pomocniczym w dwóch pracach doktorskich poświęconych literaturze czeskiej.

Habilitantka brała też aktywny udział w opracowywaniu programów i sylabusów do nowo powoływanych kierunków studiów, koordynowała pracę nad przygotowaniem dokumentacji pierwszych międzywydziałowych studiów na UO. Jest też członkiem Rady Programowej Instytutu Slawistyki UO, odpowiedzialnej za programy studiów, pracowała w komisjach ds. dyplomowania i jakości kształcenia na Wydziale Filologicznym UO. Wachlarz aktywności organizacyjnych dopełnia koordynowanie pilotażowego projektu – Akademia Młodego Poliglota, a także jego propagowanie w lokalnych mediach.

Wart podkreślenia jest udział Habilitantki w trzech międzynarodowych projektach grantowych. Ponadto uczestniczyła w 32 konferencjach naukowych, w Polsce i w Czechach, między innymi w prestiżowym V Światowym Kongresie Literaturoznawczej Bohemistyki w Pradze. Była też członkiem komitetów organizacyjnych międzynarodowych i krajowych konferencji naukowych – czterokrotnie w Opolu i raz w Pradze.

W ramach programu Erasmus sześciokrotnie korzystała z pobytów stypendialnych w Czechach, podczas których wygłaszała wykłady na czeskich uniwersytetach. Pełniła też funkcję redaktora tematycznego w czasopiśmie „Studia Slavica”, a od roku 2016 jest sekretarzem periodyku „Studia et Documenta Slavica” (wydawanego w Instytucie Slawistyki UO) i redaktorem jego strony internetowej. Ma też w swoim dorobku przekłady z języka czeskiego na język polskie oraz z polskiego na czeski, zarówno literackie, jak i naukowe i użytkowe.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z dorobkiem naukowym dr Aleksandry Pająk z pełnym przekonaniem mogę uznać, że czyni on zadość wymogom stawianym w procedurze habilitacyjnej i stanowi znaczący wkład w rozwój literaturoznawstwa słowiańskiego. Również we wszystkich pozostałych obszarach działalności (dydaktycznej, popularyzatorskiej i organizacyjnej) Habilitantka spełnia ustawowe wymogi. Wnioskuje zatem o dopuszczenie dr Aleksandry Pająk do dalszych etapów procedury habilitacyjnej.

Warszawa 21 VI 2018

Joanna Goszczyńska

